

NOVEMBER

av Lars Norén

Novemberdag och kväll

**Ibland når Bach den högsta tonen
hos människan och
ändrar den**

**Och redan i den skuggande justeringen
har vi redan vägrat
att dö överkliga
osedda.**

Utdrag från diktsamlinga
Order av Lars Norén
Albert Bonniers Förlag, 1978

d-24907

NB Rana
Depotbiblioteket

Vi døyr heile tida

- Du er oppteken av døden som tema?

NORÉN: Ikkje om døden, men om dei døde. Eg har skrive tre stykke om dette temaet dei siste åra, det vi no prøver på er det første, eg har halde på med det eit par års tid. Eg blei veldig glad da eg oppdaga at dei personane eg skreiv om var døde, det kjendest som eg hadde erobra eit nytt område.

Eg har jo snakka ein del med skodespelarane om det rommet vi er i, ein av dei hadde ei fin formulering, Vi er her fordi Gud har bestemt at vi skal vera her. Ein annan sa, Vi er jo døde, men vi kan ikkje forsvinna heilt frå våre djupaste livsproblem...

Men samtidig er døden i livet ein levande død. Vi kan ikkje forbli ti-åringar, det er også ein form for død. Alt vi har opplevd finst inni oss, huset vårt er der, men vi kan ikkje gå dit og setja oss å sjå på stjernene slik vi gjorde

da vi var ti år, så vi døyr heile tida.... Vi kjenner at vi døyr. Når ein når det stadiet at ein skal døy så er det vel på same måten som at ein ikkje vil bli verande i tredje klasse i grunnskolen når ein er femti år eller førti år, men at det ligg noko veldig forsonande i å få døy.

Men da eg dreiv og skreiv på dette, særleg det andre stykket, så kom det store gjennombrøtet for genteknologien, no kan ein jo med operasjonar og genebehandling bli ein 170-180 år. Kva kjem det til å bety reint etisk? Den kjende skodespelaren Nick Nolte, han er 64 år, han driv og byter ut hjerneceiler, han har ein hjernebark som ein førtiåring. Kva hender med verdslitteraturen, kva hender med Romeo og Julie, kva hender med etikken, kva med arbeidet vårt? Jo, vi arbeider kanskje to år og så tar vi fri i tjue år....

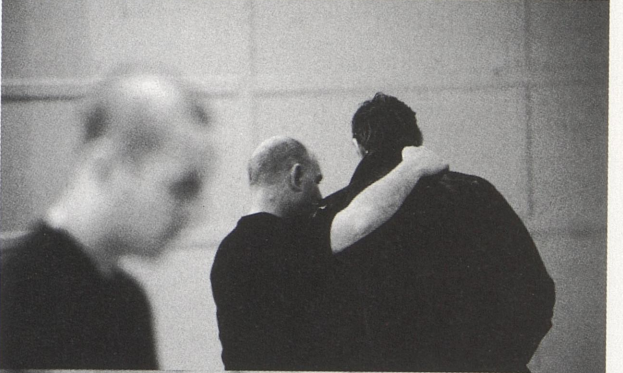
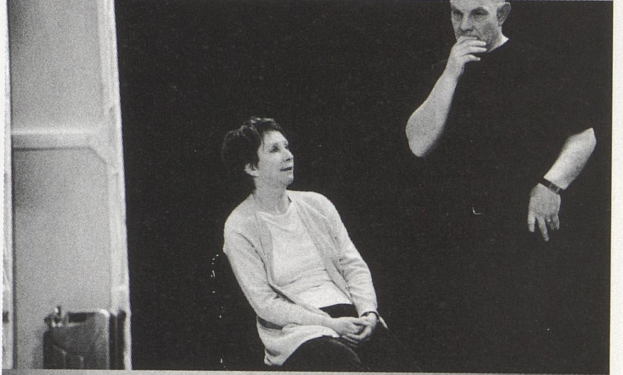
... kva gjer vi med døden? Det at vi kan bli f.eks 75 år det er jo befriande.

Vi korrigerer jo alt vi gjer i forhold til den tida vi trur vi har å leva. Viss vi flytter fram dette perspektivet hundre år, noko som absolutt ikkje er umuleg, det kjem til å bli slik om nokre år, kva skjer med teatersjefane, med regjeringar.. (*latter*)..... dette er ikkje spøk...det er ein realitet.

- Men er det ikkje det som er den store konflikten i døden at ein ikkje lenger kan endra på noko?

NORÉN: Men om ein er dei vanskelegaste, dei viktigaste, dei vakraste opplevingane ein har hatt, om livet er det, når ein da ligg og døyr så betyr det uendeleg mykje, det er jo det ein har att, destillert, vi er jo erfaringane våre. Ein vil ikkje oppleve, når ein døyr, at ein er ein heilt annan enn den ein var...

Intervjuet med Lars Norén er gjort av Cecilia Ölveczky og Ola E. Bø, og er eit utdrag av intervjuet i magasinet Det Norske våren 2001.

Det utsette, skjøre mennesket

Av Espen Stueland

Lars Norén treng neppe nokon introduksjon. Eller gjer han det? Eg vart litt usikker da eg leita etter norske artiklar i innhaldslista over sekundærlitteratur i Mikael van Reis' avhandling om Norén, *Det slutna rummet* (Symposion, 1997) utan å finne nokon. Det var altså ikkje skrive noko av betydning om i norske tidsskrift, pr. 1997. Likevel er mitt inntrykk at Norén blir lesen i Noreg. I alle fall blir stykka sett opp iblant, og når dei tydelegvis ikkje avføder nokon god, kritisk diskusjon, stadfestar det teaterfolks endelause syting av avstanden mellom litterære kretsar og teatermiljø. Hausten 1998 eller tidleg vinter 1999 viste svensk TV Lars Noréns *Personkrets 3:1*, ei fire timar lang framsyning med kongeniale

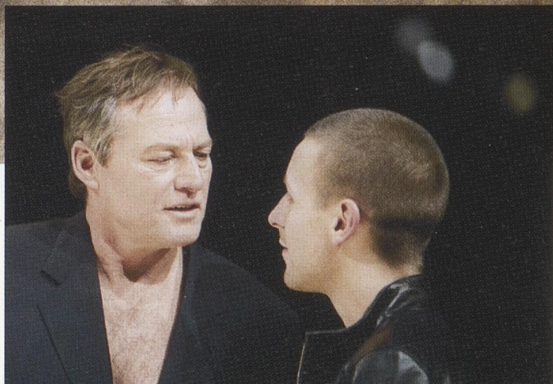
skodespelarprestasjonar, som eg veit mange også her til lands fekk med seg og snakka om med forelesking i auga i fleire månader etterpå.

Det var som poet Norén starta. Noréns poetiske forfatterskap omfattar samlingane *Syrener, snö* (debuten, i 1963), *De verbala resterna av en bildprakt som förgår* (1964), *Inledning n:r 2 till SCHIZZ* (1965), *Encyklopedi. Mémoires sur la fermentation 1-3* (1965), *Stupor. Nobody knows you when you're down and out* (1968), *Salome, sfinxerna. Roman om en tatuerad flicka* (1968), *Revolver* (1969), *Kung Mej och andra dikter* (1973), *Dagbok* (1975), *Nattarbete* (1976).

Poul Borum oppdaga tidleg Noréns poesi og skreiv i 1968 ein ypparleg presentasjon, *Den nøgne ekstase. Lars Norén - skizofreni som metode*, se *Kritisk alfabet* (2000). Norén har også skrive romanane *Bisköterna* (1970) og *I den underjordiska himlen* (1972), som er å få i pocket. Som dramatar slo Norén igjennom på 80-

talet med to stykke om ein familie sitt gradvise samanbrot: *Natten är dagens mor* (1982) og *Kaos är granne med Gud* (1983). Det er vel familiehelvetet dei fleste forbind Norén med.

Sidan slutten av 80-talet og utover 90-talet har Norén hatt ein omfattande skrivaraptus: Mellom 1989 og 1994 skreiv han 14 skodespel som er utgjevne i fire tjukke pocketbøker. *De döda pjäserna I-IV*. I disse skodespela får Norén bretta ut eit enormt register og han viser ei unik evne til å skape forskjellige personar. Handlinga utspelar seg ofte på mentalsjukehus, i hageselskap, som familesamankomstar. Les ein pocketane i eitt - eg kan anbefale det - er det utmattande og opprivande materie å gje seg i kast med. Som ein karakter i *En sorts Hades* (1994) seier: «Man lär seg mycket. Interessanta människor, anorektiker, senila, maniska, kokainister, psykopater, schizofrena (...), pundara, depressiva, alkisar på avgiftning, you name it, katatona som betar sig som pantern i

Rilkes dikt.» Og Olof i *Skuggpojarna* seier at på fengselsavdelinga der han sit finst alle slags folk: «om man rent statistisk skulle göra ett tvärnsnitt av samhället av idag, vad anbelangar yrken, klass, religion och så vidare, då skulle man komma till ungefär den....sammansättningen som finns här idag» (65). Underveis i lesinga mister ein nødvendigvis gangsynet, i den forstand at ein gir slepp på forventningane til kva eit skodespel skal vere. Men hei, stopp ein halv. Kven er det som går rundt med forventningar til korleis teater skal vere? Det krev at ein har eit forhold til *teater*, og kven har det i dag? Å gå i teater er ikkje ein del av det å vere danna, slik det ein gong var. So what? Kino er betre, der finn ein i det minste stunt, pyroeffektar. Men Norén er best. Lenger går ikkje gradbøyinga, så la oss dele på to og ta ein break i splinten.

I Noréns stykke er den ingen *handling* å parafasere, handlinga er underordna. For meg ligg tydinga av desse stykka snarare i evna til å

dramatisere forskjellige former for kontakt mellom menneske, det psykologiske og det verbale. Relasjonane strammar seg gradvis. Kanskje usynleg for dei involverte, men dramatisk. Det er nådelause bindingar og forsøk på å forstå kva som skjer når ein er i bindingane si makt: desperat sjølvnissikt, sjølvransakingar som ender katastrofalt, forsøk på lausriving, eller på å støte nokon bort, kontakt som plutsleg slår seg vrang, krisemaksimering, utskjelling, absolutt hårreisande respektløyse (uakseptabel, hadde det ikkje vore for fallets desperasjon som kan får fram dei verste sidene ein trudde ein var forskåna for).

Det er mykje verbal kynisme, men også forsoning. Det pågår heile tida ei truverdig stramming av det Aristoteles kallar knuten, deixis. Ein knute som blir strammare di meir ein forsøker å fri seg. Karakterane har ei aksentuert oppmerksom retta mot omgjevnadene sin reaksjon, eller mangel på sådan, for å finne ut korleis deira eiga verdigheit

står. Verdigheita blir risikert i det dei forsøker å nå fram til nokon med si eiga historie. Dei andre er berre måteleg interesserte, men lyttar så lenge dei trur at den som talar kan skaffe dop. Dei brukar kvarandre, forkastar kvarandre, kynisk. Dette er nokre av aspekta ved mellom-menneskeleg kontakt i Noréns stykke, som fungerer som eit vindaug mot alle dei lidingane eit menneskeliv kan kvase seg inni, eit vindaug som fleire gonger er utsett for eit slikt trykk at det truar med å sprengjast inn i tilskodarens andlet. Heile Noréns forfattarskap er fylt av psykiske lidingar. Ein må til ein annan svensk poet, Göran Sonnevi, for å finne ei like sterk skildring av det utsette, skjøre mennesket. Norén har evna til å skape personar ein ikkje støter på i mykje annan litteratur, men som finst.

Utdrag frå ein artikkel i *Vinduet*, nr. 2, 2000
(til nynorsk ved Signe Bjørvik)

JENTA

*Det einaste vi har er språket vårt.
Eg bryr meg ikkje om kva eg seier,
men eg har ansvar for
korleis det blir oppfatta.
Korleis andre oppfattar det eg seier.
Han hadde ansvar ikkje for kva han
sa men for korleis eg oppfatta det,
meiner eg. Eg sa ingenting.
Eg prøvde å oppfatte kva han sa.
Forstår de skilnaden mellom
korleis noko blir sagt
og korleis det så blir oppfatta?
Det er spørsmålet mitt.*

November

til Charlotta

av Lars Norén

Omsett av Jon Fosse

Instruktør
Scenografi/Kostyme
Dramaturg
Regiassistent og sufflør
Lysdesign

Kvinna
Jenta
Mannen
Den yngre

Inspisient
Sminke
Lysmeistrar

Rekvisitør
Scenemeister
Kostymekoordinator
Koreograf

Lars Norén
Kari Gravklev
Cecilia Ölveezky
Gry Hege Espenes
Terje Wolmer

Britt Langlie
Kirsti Stubø
Bjørn Floberg
Ole Skjellbred-Knudsen

Pål Pande-Rolfsen
Britt-Helen Riiise
Pelle Dengsø /
Rune Aspeggen
Helge Fykse
Birger Kingsrød
Kirsten Høidahl
Hege Tveit

Foto: ERIK BERG

Takk til Iver Bostad, Per Arne Jeremiassen, Lena Rist-Larsen, Hans Jørgen Østråt

Forlag: Draken Teaterforlag

Programredaksjon: Lars Norén, Cecilia Ölveezky, Ida Michaelsen, Signe Bjørvik
Grafisk formgjeving: Knut-Jarle Hvitmyhr

Urpremière 11. januar 2001 på Scene 2

MANNEN

*Er du sikker på det?
Er du verkeleg sikker?
Vi må vere veldig nøyaktige,
ekstremt observante ved
valet av ord før vi bruker dei.
Etterpå er det for seint.
Det er nemleg det einaste vi har igjen,
det einaste som betyr noko i vår....
kva skal eg seie definitive situasjon.
Det einaste som ikkje må forandrast,
det einaste som kan forandrast -
omsorga for orda i det språket det
synest som om vi har mista.
Kleda finst framleis.
Møblane. Og orda....
men språket som dei må ha tilhøyrte...
Kvar finst det? Og orda...
men språket som dei må ha tilhøyrte...
Kvar finst det? Kva var det for ord?
Kva ord var det rette ordet?*

Om personar i stykket:

Moro, Aldo, tidlegare statsminister og formann i Det Kristeleg-demokratiske Parti i Italia. Myrda av Raude Brigade etter eit lengre gisseldrama i 1978.

Friedman, Milton, amerikansk økonom – marknadsliberalar. Fekk Nobelprisen i 1976.

McNamara, Robert, amerikansk industrileiar og politikar (opprinneleg republikanar). Oberstløytnant i flyvåpenet 1943-46. Direktør i Ford Motor Co. 1946-61. Forsvarsminister 1961-68. President i Verdsbanken 1968-81. Har gitt ut m.a. *The Essence of Security* (1968), og *One Hundred Countries – Two Billion People*.

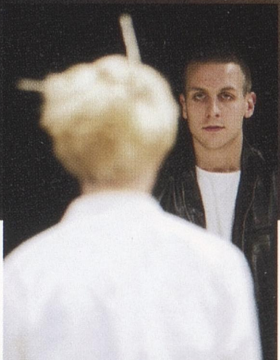
Bellow, Saul, professor ved universitetet i Minnesota, Princeton, New York og Chicago og blir rekna blant dei fremste amerikanske romanforfattarane etter andre verdskrigen. Fekk Nobelprisen i litteratur i 1976.

Cornwall, Barry, psevdonym for Bryan Waller Procter, 1787-1874, engelsk forfattar, nær venn av Lamb, Hazlitt og Dickens. Han skreiv ei rad middelmådige verstragediar, men gjorde større lykke med songane sine.

Milton, John, 1608-74, Englands episke diktargeni; i tillegg ein stor lyrikar og ein framifrå prosaforfattar og puritansk polemikar.

Sereny, Gitta, journalist og forfattar. Har skrive biografien om kommandanten i Treblinka, Franz Stangl, som var involvert i «dødshjelpprogrammet» der utviklingshemma og handikappa blei avretta. Sereny har, forutan eit solid biografiforfatterskap, journalistisk bakgrunn frå m.a. *The Sunday Times* og *The Times*.

Kaplan, Alice, dotter av jødisk jurist som var dommer i Nürnberg under prosessene mot krigsforbrytarane frå Det tredje Riket. Studerte fransk kultur og litteratur ved Yale på 70-talet. Har sidan arbeidd med temaene antisemittisme og nazi-sympatiar blant franske intellektuelle i forfatterskapen hennar, som m.a. inkluderar *French Lesson* og *The Collaborator*.

Bettelheim, Bruno, amerikansk psykolog. Same år som han tok doktorgraden ved Universitetet i Wien blei han internert i konsentrasjonslagret i Dachau og Buchenwald. Lauslaten i 1939, emigrerte til USA, der han gav ut ein verdskjend artikkel om lægra i 1943, *Individual and Mass Behavior in Extreme Situations*.

Dante Alighieri, it., f. 1265 i Firenze, d. 1321 i Ravenna. Studerte filosofi og teologi, deltok i fleire felttog og i heimstadens politiske liv. Da det pavevennlege partiet kom til makta 1302, blei Dante landsforvist året etter, og budde hos fornemme verjer i Verona og Ravenna. Forutan Vita nuova og hovudverket Divina commedia, som han arbeidde med i om lag 15 år, skreiv Dante på italiensk erotisk og anna lyrikk etter provensalsk mønster.

Górecki, Henryk, f. 1933, polsk komponist, verksam som professor i komposisjon i Katowice. Górecki har skrive symfoniar og andre orkesterverk, kammermusikk, sceniske komposisjonar og verk for orgel og kor. G.s tonespråk har eit allment moderne preg, men i

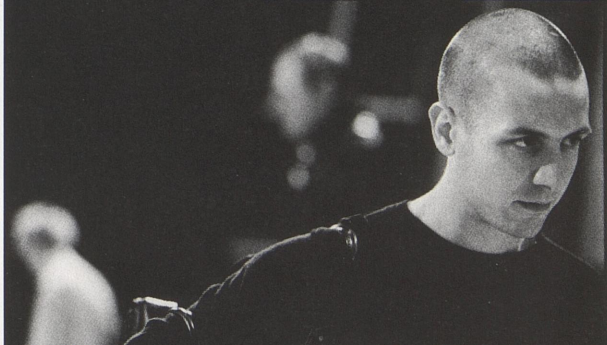
forma er den likevel bunden av tradisjonelle trekk.

Bond, Henry, ung britisk fotograf, utdanna ved Goldsmith's College. Arbeider m.a. jamnleg for magasinet The Face, og bilda hans har vore trykte i i-D. Nominert til Paul Hamlyn Foundation Awards i 1998. Fotografia hans har vore utstilt over heile verda.

Proust, Marcel, 1871-1922, fransk forfattar, mest kjend for verket *På sporet av den tapte tid*, ein autobiografisk roman skrive i formen «stream-of-consciousness».

Levi Primo, f. 1919-1987, Italia. Utdanna kjemikar, medlem av motstandsrørsla under andre verdskrigen, arrestert og deportert til Auschwitz i 1944. Opplevingane i dødslægra og dei seinare reisene gjennom Aust-Europa danna bakgrunn for litterære erindringer, romanar og poesi.

NK, Nordiska Kompaniet, ei av Sveriges mest elegante varehuskjeder.

KIRSTI STUBØ

kjem til Det Norske Teatret frå Rogaland Teater der ho var tilsett i 2 år. Ho har spelt m.a. Irina i *Tre Søstre*, Asta i *Lille Eyolf* og Marie i *Woyzeck*.

Kirsti Stubø har nyleg avslutta filminnspelinga av *Det største i verden* i regi av Thomas Robsahm. I filmen, som har premiere hausten 2001, spelar ho rolla som Signe.

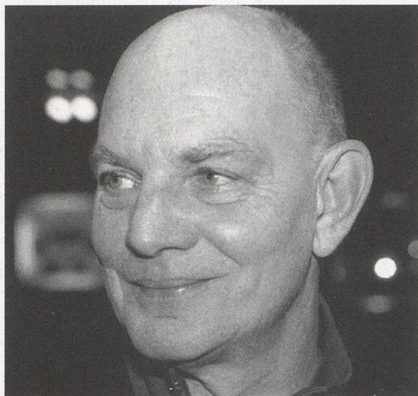
Kirsti Stubø er 25 år og kjem frå Singsås, ei lita bygd i nærleiken av Røros. Ho gjekk ut av Statens Teaterhøgskole våren 1998.

Lars Norén

I skrift

Syrener, snö 1963
De verbala resterna av en bildprakt
som förgår 1964
Inledning nr 2 till Schizz 1965
Encyklopedi 1966
Salome, sfinxerna 1968
Stupor. Nobody knows you

when your'e down and out 1968
Revolver 1969
Biskötarna 1970
I den underjordiska himlen 1972
Kung Mej och andra dikter 1973
Dagliga och nattliga dikter 1974
Dagbok. Augusti-oktober 1975, 1976
Nattarbete. Del 2 1976
Order 1978

Den ofullbordade stjärnan 1979
Murlod 1979
Hjärta i hjärta 1980
Tre skådespel 1980
Två skådespel 1983
Endagsvarelser 1990
Och ge oss skuggorna 1991
Tre borgerliga kvartetter 1992
De döda pjäserna
1984-1994, 1995

På scenen

Kingston Hotell 1968
En hungersaga 1970
Amala Kamala 1971
Box ett 1972
Röster 1973
Fursteslickaren 1973
Dräneringen 1977
Modet att döda 1978
Akt utan nåd 1978
Depressionen 1979
Orestes 1979
En fruktansvärd lycka 1981
München-Athen 1981
Underjordens leende 1981
Natten är dagens mor 1982
Kaos är granne med Gud 1982
Demoner 1982
Vilstolen (Aska) 1982
Nattvarden 1983
När de brände fjärlar på Lilla scenen 1983

Hämndaria 1983
Stillheten 1984
Caludio (Mantegna
Portofolio) 1984
Komedianterna 1985
Tidens blommor 1986
Endagsvarelser 1987
Hebriana 1987
Höst och Vinter 1987
Bobby Fischer bor i Pasadena 1988
Och ge oss skuggorna 1988
Sanning och konsekvens
(Trick or Treat) 1989
Sommar 1989
Så enkel är kärleken 1990
Den sista kvartetten
(Kvarteret Rådjuret) 1991
Tiden är vårt hem 1991
Som löven i Vallombrosa 1992
Trio till tidens ände 1993
Blod 1994
Ett sorts Hades 1994
Rumäner 1994
Kliniken 1995
Systrar 1995
Personkrets 3:1 1998
De Saknade 1999
7:3 1999
Skuggpojkar 1999
Akt 2001
Kommer och försvinner 2001
November 2001

Engasjert

Du vil vel at banken din skal ta initiativ som er til fordel for deg? Det vil vi óg.

For Fokus Bank vil meir.

Hovudsponsor for Det Norske Teatret

Fokus Bank

del av Danske Bank

Depotbiblioteket

01sd 24 907

det norske teatret

www.detnorsketeatret.no